

مخطوطات آیت الله سید مصطفی خمینی در کتابخانه آیت الله العظمی مرعشی نجفی

عبدالله امینی

اصول فقه

این دوره به زبان عربی و شامل بحث‌های ذیل است:

در پی شهادت آیت الله حاج مصطفی خمینی، آثار دست
نوشته به جامانده از ایشان، شامل ۲۳ جلد و ۹ عنوان،
به ترتیب:

الف) مباحث الفاظ	۷ جلد	۱. اصول فقه
این مبحث، که جلد اول دوره به شمار می‌آید، دربرگیرندهٔ	۲ جلد	۲. کتاب طهارت
۴۴۰ صفحه است که به قلم آن مرحوم در نجف اشرف و به	۲ جلد	۳. کتاب بیع
سال ۱۳۹۲-۱۳۹۳ هجری قمری نگارش شده است.	۲ جلد	۴. شرح تحریر الوسيله
این کتاب دارای حاشیه است و در صفحه آن، ۱۴ تا ۱۵	۲ جلد	۵. حاشیه بر عروة الوثقی
سطر نوشته به خط نستعلیق تحریری وجود دارد.	۴ جلد	۶. تفسیر القرآن
آغاز نسخه با عبارت «اعلم انه يجب قبل الخوض فی	۱ جلد	۷. الدروس التي تلقيتها من اعلام النجف
مقاصد الكتاب، ان نذكر المسائل المتعارف ذكرها فی ضمن	۲ جلد	۸. کتاب الصلوة
مباحث» است و پایان آن «و قال بالتوصلية فی هذه المسئلة	۱ جلد	۹. کتاب الصوم
والکلام يقع فی المقامين، المقام الاول حول مقتضى الدليل		به منظور حفظ و نگه‌داری از آسیب و گم‌گشتن، به کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی واگذار شد. این دست‌نوشته‌ها بیش از دو دهه است که در اختیار این کتابخانه است. آثار این شهید فرزانه چاپ و منتشر شده است. در این مقاله به معرفی و به نسخه‌شناسی این آثار می‌پردازیم.
الاجتهادی و هو عندی التوصلية» است.		
شمارهٔ این نسخه در کتابخانه ۱۳۳۸۵ موقت است.		

ب) مباحث اوامر و نواهی

جلد دوم مانند جلد اول در تعداد صفحات، تاریخ کتابت،

ث) جلد پنجم، مبحث قطع و مباحث وابسته به آن به شماره ۱۳۵۴۳:

ج) اصول فقه، جلد ششم، به شماره موقت ۱۳۳۸۶؛
ح) اصول فقه، مقصد هشتم استصحاب، به شماره ۱۳۳۹۹.

کتاب طهارت

این عنوان شامل دو جلد به شماره‌های موقت ۱۳۵۴۶ و ۱۳۳۹۱ است.

آغاز شماره اول، با عبارت ذیل است: «کتاب الطهارة و هو یشتمل علی مقاصد، المقصد الاول فی المیاه».

پایان آن چنین است: «المسئلة الاولى بول الحيوان غير الماکول لحمه، ذی نفس سائلة، نجس بالاتفاق و لاجابة الى الاستدلال، والمخالف من المخالفين الحنفی حيث قال بطهارة ابوال جميع السباع و السباع».

آغاز شماره بعدی: «نجاسة البول مما لا يؤکل لحمه و يدل علیه معتبر عبدالله بن سنا...».

پایان: «بل النجاسة مقتضى الكتاب لماعرفت ان الاجزاء داخله فی حکم المیة بناء علی... الحرمة من النجاسة لاستناد الحرمة الى الذات فلا بد من ممنوعية الذات بجميع آثارها البارزة و الظاهرة فلا تکن من الغافلين».

تاریخ نگارش این کتاب، ۱۳۹۴ هجری قمری است که در پایان شماره اول نوشته شده است.

کتاب بیع

شامل دو جلد به شماره‌های ۱۳۵۴۲ و ۱۳۳۹۰ است. صورت آغاز و انجام نسخه اخیر را مشاهده می‌کنید.

آغاز شماره اول: «کتاب البيع و فيه مقاصد. المقصد الاول فی حقیقة و ماهیته».

پایان: «بناء علیه یلزم ان یورث... الواحد علی العین تعدد العین اعتباراً حسب تعدد المضمون له... و فی حد نفسه و ان کان معقولاً فی افق الاعتبار ولكنه ایضاً ممنوع فی... مندرجاً فی دلالة القاعدة...»

شماره دوم با عنوان «تتمة کتاب الخيارات الى آخره» است و با بحث «مناقشة فی اساس مستند خيار العیب» شروع می‌شود.

نوع خط، تعداد سطر، زبان و حاشیه نویسی است. آغاز نسخه: «حول اقتضاء الامر، کون الفعل اختیاریاً و ذلك لان القدرة و الاختیار لیس من قیود التکلیف بل هی من الموجبات لتنجز الخطاب».

انجام: «و اما ما قد یقال بأن المسئلة عقلية لعدم النظر الى الامر الصادر فی الشريعة بل النظر الى الوجوب الثابت فیها سواء کان ثابتاً باللفظ او الاجماع او العقل و ان عنوانها فی طی المباحث...».

این نسخه به شماره موقت ۱۳۵۴۰ است.

پ) مسئله ضد (جلد سوم)

این جلد دنباله دو جلد قبلی با همان مشخصات است و شماره نخستین صفحه آن ۸۸۱ و دارای تصحیحاتی در حاشیه است. شماره موقت جلد سوم، ۱۵۳۴۱ و آغاز آن چنین است:

«غالبی كما عن العلامة و ... جماعة اخرى فهی مخدوشة و ذلك لان الوجوب الثابت بالاجماع و العقل، ان کان هو المعنی الثبوتی و هو الشوق النفسانی فهو لیس من الوجوب الاعتباری».

انجام نسخه: «لانه هو ذوالملاک دون السبب و یعاقب علی ترک المأمور به لاجل المصلحة القائمة به. و بالجملة ولو کان الرد امراً دعیاً وجوده ولكنه واجب و الاقتدار علی الخروج یکفی لذلك فلا...».

ت) جلد چهارم

با عنوان «مشبهات عقلية علی امکان ايجاب الخروج» است و در دنباله آمده: «ان قيل الخروج واجب بالوجوب المقدمی و هذا لا یمكن...».

در انجام نسخه، این عبارت به چشم می‌آید: «فیلزم ان یكون الکلام الواحد مجملأ و مبیناً بالاعتبارین كما لا یخفی و الامر کله فی هذه البحوث سهل جداً، و الحمد لله علی وفقنا لاتمام هذا الجزء من هذا السفر و ندعوه یوفقنا علی اکمال الجزء الاخر و الصلوة علی سیدنا...».

پایان نگارش این جلد، صبح سه‌شنبه سیزدهم ربیع‌الاول ۱۲۹۳ ه. ق. نجف اشرف است و نزدیک به پانصد صفحه نوشته دارد و به شماره موقت ۱۳۵۳۹ شماره گذاری شده است. صورت آغاز و انجام این نسخه را ملاحظه می‌فرمایید.

آنچه در این شماره مهم است، عبارت پایانی این نسخه است که آیت‌الله شهید به مسائل ناگوار پیش آمده در ۱۳۹۶ هجری قمری اشاره می‌کند:

- به تعطیلی کشاندن حوزه و تهدید پایه‌های آن از سوی حکومت عراق؛

- جنایات و حوادث مهلکی که رخ داده است؛

- عدم رشد سیاسی مراجع نجف و همراهی نمودن آنان با امام خمینی.

صورت این نسخه دیده می‌شود.

شرح تحریر الوسیله

دو جلد کتاب طهارت، صوم، نکاح، مکاسب، متاجر و قسمتی از «الخلل فی الصلوة» به تاریخ ۱۳۹۴ هجری قمری، شماره نسخه‌ها: ۱۳۵۴۵ و ۱۳۳۹۷.

حاشیه بر عروة الوثقی

کتاب تقلید و طهارت (نسخه شماره ۱۳۳۹۲) و صلوة و ... (در نسخه شماره ۱۳۳۹۸) صورت نسخه نخست مشاهده می‌شود.

تفسیر قرآن

چاپ با عنوان «التفسیر القرآن الکریم، مفتاح احسن الخزائن الالهیه». در چهار جلد به شماره‌های ۱۳۴۱۳، ۱۳۴۰۹، ۱۳۴۱۲ و ۵۴۱۵ م در ۱۴۴۶ صفحه با قطع بزرگ (۱۹×۲۵) و کاغذهای گاهی از سوره‌های فاتحه کتاب تا بقره، آیه ۴۶.

آیت‌الله حاج سید مصطفی خمینی فرصت اتمام و تصحیح و تجدید نظر در این تفسیر را نیافت. وی در تفسیر هر آیه، از لغت، صرف، نحو، اعراب، اسم، کتابت، معانی، بیان، بلاغت، تجوید، قرائت، فقه، اصول، فلسفه، کلام، عرفان، اخلاق، نصیحت، علم اعداد و اوافق بحث می‌کند.

الدروس التي تلقيتها من اعلام النجف

آغاز این نسخه چنین است: «الدروس التي تلقيتها من اعلام النجف... منها ما القاه السيد الشاهرودى... و منها ما القاه السيد الوالد...».

این نسخه، یادداشت‌ها و برداشت‌هایی از آرا و فتاوا در موضوعات فقهی و اصولی است. نقد دیدگاه‌های حضرت آیات عظام: شاهرودی، امام خمینی، خوئی، نائینی، شیخ باقر زنجانی و آیت‌الله سید محسن حکیم در این کتاب، مورد نظر شهید بزرگوار آیت‌الله حاج سید مصطفی خمینی بوده است.

در صفحه سوم این کتاب می‌خوانیم: «و منها ما القاه الوالد - مدظله - و هو ان تمسک بعموم قوله «الناس مسلطون علی اموالهم» لاجل تصحیح المعاطاة، غیر تمام؛ لان غاية ما يمكن ان يقال تحریراً هو ان مقتضى اطلاق السلطنة علی الاموال، سرایة الحكم الی الملازمات و اللوازم العرفیه...».

شماره موقت این نسخه ۱۳۳۹۵ است. این نسخه در هفتاد صفحه نگارش یافته است.

کتاب الصلاة

به شماره ۱۳۳۹۴ در ۱۰۳ صفحه و با خط نستعلیق تحریری. این نسخه تاریخ و محل کتاب ندارد.

آغاز: «المقصد الثانی فی الامور التي تجب فی الصلوة و تسهی من اجزائها...».

انجام: «فقوله لاصلوة بغير افتتاح یورث وجوب الافتتاح بعنوانه و لادخل للغة فيه، لوخلى و طبعه، و اذا تعین الوصف الخاص فهو لایورث التقویم كما فی القراءة».

کتاب «الخلل فی الصلوة» به شماره ۱۳۳۹۳ دنباله کتاب پیشین است که چنین آغاز می‌شود:

«بسم الله الرحمن الرحيم و اللعنة علی اعداءالدين. المبحث الثالث فی الخلل و هو الاسم من الاختلال حسب ما هو المتعارف».

کتاب الصوم

بیست و سومین و آخرین جلد از مجموعه آثار موجود از آیت‌الله مصطفی خمینی، در کتابخانه آیت‌الله‌العظمی مرعشی نجفی - قدس سره - «کتاب الصوم» است که دارای شماره موقت

۱۳۳۹۶ است و به خواش جمعی از طلاب و در ایام تعطیلی حوزه علمیه نجف، به نگارش درآمده است. این کتاب در ۲۳۰ صفحه بر روی کاغذهای گاهی (اصطلاحاً فرنگی وسط با قدمت حداکثر پنجاه سال) نوشته شده که هر صفحه دارای ۱۴ سطر است. این نسخه تاریخ و محل کتابت ندارد.